

نقش عملیاتی و عملکرد ارتش در تأمین امنیت استان‌های مرزی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تا آغاز جنگ

محمد حسین قنبری جهرمی^۱، محسن صادقی نسب^۲، گل محمد نصیری^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۰۵

چکیده

پس از شکل‌گیری انقلاب اسلامی، برخی از احزاب، گروه‌ها و دستجات مخالف و معارض برای محقق شدن خواسته‌های موردنظر، در برخی استان‌های مرزی اقدامات مسلحانه‌ای را که اکثراً در قالب جنگ‌های نامنظم بود به‌صورت مستقل و یا مشترک آغاز نمودند که ضمن ایجاد اختلال در نظم و امنیت شهرها و مناطق، آسیب‌هایی را نیز بر نیروهای نظامی، مردمی و منابع کشور وارد ساختند. اقدامات حکومت برای ایجاد و حفظ امنیت نتیجه مورد نظر را در بر نداشت و ارتش مأموریت یافت تا با سایر سازمان‌های نیروهای مسلح امنیت رادراستان‌های مرزی برقرار نماید. ارتش بر اساس مأموریت ابلاغی در استان‌های مرزی وارد عمل شد و با نقش‌آفرینی و عملکرد برجسته امنیت را در استان‌های مرزی برقرار نمود. هدف اصلی مقاله بررسی و تحلیل عملکرد ارتش بر اساس نقش عملیاتی ایفاء شده در برقراری تأمین امنیت استان‌های مرزی کشور ایران با تأکید بر استان‌های آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه و خوزستان در سال‌های ۱۳۵۹-۱۳۵۷ می‌باشد. جامعه آماری در دو فاز کیفی و کمی مطالعه اسناد و پژوهش‌های مرتبط و همچنین خبرگان درون سازمان با انتخاب هدفمند بوده است. روش گردآوری کتابخانه‌ای و ابزار آن مطالعه اسناد و مدارک، مصاحبه و توزیع پرسشنامه بوده است. برای سنجش روایی و اعتبار پرسشنامه از آزمون مقدماتی^۴ استفاده شده است. سؤالات مصاحبه به‌صورت باز و بسته و آلفای کرونباخ برابر ۰.۹۱۹ محاسبه شده است. تجزیه و تحلیل کیفی بر اساس تحلیل محتوا و کمی از روش آمار توصیفی و استنباطی با بهره‌گیری از SPSS انجام و نتیجه‌گیری شده است: ارتش^۳ نقش و ۱۶ عملکرد بسیار خوب را متاثر اهمیت خیلی زیاد نقش عملیاتی برای برقراری تأمین امنیت در استان‌های چهارگانه مرزی داشته است.

واژگان کلیدی: استان‌های مرزی، امنیت، نقش عملیاتی

۱. استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین (علیه السلام) نویسنده مسئول jahromi.h@gmail.com

۲. استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش

۳. استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه خاتم

مقدمه

پس از شکل‌گیری انقلاب اسلامی، برخی از احزاب، گروه‌ها و دستجات مخالف و معارض برای محقق شدن خواسته‌های موردنظر، در برخی استان‌های مرزی اقدامات مسلحانه‌ای را که اکثراً در قالب جنگ‌های نامنظم بود به‌صورت مستقل و یا مشترک آغاز نمودند که ضمن ایجاد اختلال در نظم و امنیت شهرها و مناطق، آسیب‌هایی را نیز بر نیروهای نظامی، مردمی و منابع کشور وارد ساختند. اقدامات حکومت برای ایجاد و حفظ امنیت نتیجه مورد نظر را در بر نداشت و ارتش مأموریت یافت تا با سایر سازمان‌های نیروهای مسلح امنیت راد استان‌های مرزی برقرار نماید. در آن زمان ارتش به‌رغم اعلام بی‌طرفی و صدور اعلامیه توسط شورای عالی ارتش و تأکید به وظیفه ذاتی خود مبنی بر دفاع از استقلال و تمامیت کشور و پشتیبانی از دولت‌های قانونی و ملت^۱ و نیز دستور برگشت یگان‌ها به پادگان‌ها، در شرایط بحرانی به سر می‌برد.. از طرفی ارتش تنها سازمان نظام‌یافته‌ای بود که ضمن برخورداری از ساختار، آموزش و ادوات و تجهیزات مناسب، توانایی داشت تا بر اساس مأموریت و وظایف ذاتی در مقابل این‌گونه اقدامات و فعالیت‌ها که در استان‌های مرزی انجام می‌پذیرفت، ایفای نقش نموده و نظم و امنیت را در مناطق موردنظر حاکم نماید. هرچند متأثر از وضعیت پدید آمده با تنگناها و نارسایی‌هایی جدی مواجه گردیده بود. بدیهی است هرگونه عملکرد ارتش در سطوح راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی برای تأمین امنیت استان‌های مرزی در آن دوران، متأثر از نقش‌ها و تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی فرماندهان و مسئولین ارتش بوده است لیکن نقش‌آفرینی و عملکرد ارتش به‌صورت مدون و بر اساس یک روش علمی بررسی و تحلیل نگردیده است. قطعاً تحلیل و تدوین نقش و عملکرد ارتش زینت‌بخش تاریخ زرین و ماندگار ارتش خواهد بود. از طرفی مشخص ساختن نقش و عملکرد ارتش به‌عنوان محور نظامی در برقراری تأمین امنیت استان‌های مرزی کشور از پیروزی انقلاب ج.ا. ایران تا آغاز جنگ تحمیلی نقطه عطفی در تاریخ

۱. ارتش ایران وظیفه دفاع از استقلال و تمامیت کشور عزیز ایران را داشته و تاکنون در آشوب‌های داخلی سعی نموده است با پشتیبانی از دولت‌های قانونی این وظیفه را به نحو احسن انجام دهد. با توجه به تحولات اخیر کشور، شورای عالی ارتش در ساعت ۱۰۳۰ روز ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ تشکیل و به‌اتفاق تصمیم گرفته شد که برای جلوگیری از هرج‌ومرج و خون‌ریزی بیشتر بی‌طرفی خود را در مناقشات فعلی اعلام و به یگان‌های نظامی دستور داده شد که به پادگان‌های خود مراجعه نمایند و ارتش ایران همچنان پشتیبان ملت شریف، نجیب و میهن‌پرست ایران بوده و خواهد بود و از خواسته‌های ملت شریف ایران با تمام قدرت پشتیبانی می‌نماید.

ارتش و نیروهای مسلح است که حاوی درس آموخته‌های بسیار باارزشی برای فرماندهان فعلی و آینده سطوح سه‌گانه خواهد بود، ضمن آنکه بهره‌گیری از تجارب گذشته در قالب تولید اسناد ارزشی، فرهنگی، اطلاعاتی، عملیاتی، آموزشی، دانشی، پشتیبانی، تجربی، مهارتی و... همواره مورد تأکید فرماندهی معظم کل قوا نیز بوده و می‌باشد. بیان نقش و عملکرد ارتش در بازه زمانی تعیین‌شده موجب خواهد شد تا جنبه‌های ایشار، فداکاری، شجاعت، تعهد و مسئولیت‌پذیری ارتش که سرمایه‌ای ملی و متعلق به مردم می‌باشد برای مخاطبین به‌صورت شفاف‌تری مشخص‌شده و پیوند و وفاق ارتش با مردم خصوصاً طبقه جوان، از استحکام بیشتری برخوردار گردد و مستندسازی تاریخ ارتش در فاصله زمانی ۱۳۵۷-۱۳۵۹ برای برقراری تأمین امنیت در استان‌های مرزی چهار گانه در نوع خود دانش نظامی بومی محسوب می‌شود. از سوی دیگر سیاست‌گذاران، تصمیم‌گیرندگان و تصمیم‌سازان امور امنیت کشور می‌توانند مستندات تولیدشده را در طرح‌ریزی‌های راهبردی دفاعی-امنیتی مورد توجه قرار دهند. تحلیل عملکرد ارتش بر اساس نقش عملیاتی می‌تواند موجب تولید ترکیبی از دانش تصریحی و ضمنی شود که بستری برای مدیریت دانش خواهد بود و چنانچه درس آموخته‌های ارتش در ارتباط با تأمین امنیت در استان‌های مرزی چهار گانه داده‌کاوی نشود، موارد گفته شده در بالا محقق نخواهد شد. بنابراین تمرکز تحقیق بر مناطق شمالغرب، غرب و جنوب کشور و براساس استان‌های آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه و خوزستان می‌باشد به‌نحوی که با جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز در خصوص نحوه مقابله ارتش با معارضین در استان‌های ذکرشده که با مشارکت و همکاری سایر نیروهای مسلح، نیروهای مردمی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی انجام پذیرفته است نقش و عملکرد ارتش مشخص شود. توسعه ملی فرایند توسعه همه‌جانبه‌ای است که در ابعاد گوناگون توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اکولوژیکی و ارتباطات متقابل آن‌ها را در برمی‌گیرد، (نظرپور، ۱۳۷۸: ۵۰) توسعه و امنیت دارای رابطه متقابل می‌باشند. هانتینگتون می‌گوید: جای هیچ تردید نیست میان خشونت و عقب‌افتادگی اقتصادی رابطه تنگاتنگی وجود دارد (مختاری، ۱۳۸۵: ۳۶) از سوی دیگر عدم توسعه هر یک از مناطق می‌تواند امنیت انسانی و امنیت ملی را با چالش مواجه کند، این مسئله در خصوص مناطق حاشیه‌ای و مرزی اثری مضاعف دارد چراکه اگر مناطق حاشیه‌ای از توسعه عقب بمانند ناگزیر مهاجرت از حاشیه به مرکز رخ خواهد داد. بعلاوه خالی شدن مناطق مرزی و حاشیه‌ای کشور از جمعیت،

آسیب‌پذیری مرزها و امنیت انسانی و ملی کشور را افزایش می‌دهد (راستی و رحیمی، ۱۳۸۷: ۱۵۲). ریشه‌های تهدیدات امنیت ملی ایران به‌عنوان یک کشور در حال توسعه را باید در درون آن جستجو کرد. از این رو عملکرد ارتش بر اساس نقش عملیاتی در برقراری تأمین امنیت استان‌های مرزی آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه و خوزستان در بین سال‌های ۱۳۵۹-۱۳۵۷ به چه صورت بوده است؟

مبانی نظری

موقعیت جغرافیائی، سیاسی و نظامی استان‌های مرزی عبارت است از:

موقعیت جغرافیائی، سیاسی و نظامی استان کرمانشاه: کرمانشاه از شمال به کوه فرخ شاد و کوه پراو، از شمال غربی به کوه طاق‌بستان و از جنوب به سفیدکوه منتهی می‌شود و دارای ۲۴۵۰۰ کیلومترمربع گستردگی و ارتفاع ۱۲۰۰ متر از سطح دریا است کرمانشاه در دروازه زاگرس قرار دارد. (خرمشاهی، ۱۳۷۵: ۱۳)

از لحاظ موقعیت مرزی، استان کرمانشاه با برخورداری از حدود ۳۰۰ کیلومتر مرز مشترک با کشور عراق، دارای ارزش نظامی زیادی است و از سوی دیگر به دلیل نوع قرارگیری ارتفاعات (به طور پله ای و موازی با مرز). موقعیت خوب پدافندی و نیز شکل هندسی مرز و محدب بودن موقعیت خوب آفندی را برای کشورمان ایجاد کرده و از نظر استراتژیک دارای اهمیت می‌باشد (عزتی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۰)

موقعیت جغرافیائی، سیاسی و نظامی استان کردستان: استان کردستان یکی از استان‌های ایران به مرکزیت سنندج است که در غرب کشور واقع شده است. منطقه کردستان به لحاظ موقعیت کوهستانی خود با کوه‌های متراکم و عدم وجود معابر و محورهای آمادی و لجستیکی مناسب، همیشه منطقه بسیار پرزحمت و مشکل‌ساز برای عملیات نظامی محسوب می‌گردد. (خرمشاهی، ۱۳۷۵: ۱۲۰-۱۱۹)

موقعیت جغرافیائی، سیاسی و نظامی استان آذربایجان غربی: منطقه آذربایجان غربی و شرقی به لحاظ قرار گرفتن در یک موقعیت ویژه، با چهار کشور (عراق، ترکیه، ارمنستان و آذربایجان) همسایه بوده و از لحاظ دهلیز بندی نیز دارای موقعیت ویژه است. وجود عوارض حساس و پراهمیت در داخل و خارج از آذربایجان، این منطقه را از لحاظ عملیات نظامی فوق‌العاده بارز و ساخته است. از لحاظ وسعت، منطقه وسیع طبیعی برای

عملیات گستره آفندی و پدافندی است. منطقه آذربایجان غربی و شرقی به لحاظ قرار گرفتن در یک موقعیت ویژه، با چهار کشور (عراق، ترکیه، ارمنستان و آذربایجان) همسایه بوده و از لحاظ دهلیز بندی نیز دارای موقعیت ویژه است. وجود عوارض حساس و پراهمیت در داخل و خارج از آذربایجان، این منطقه را از لحاظ عملیات نظامی فوق العاده باارزش ساخته است. از لحاظ وسعت، منطقه وسیع طبیعی برای عملیات گستره آفندی و پدافندی است.

موقعیت جغرافیائی، سیاسی و نظامی استان خوزستان: خوزستان از شمال به لرستان، از شمال شرق و شرق به استان چهارمحال و بختیاری، از شمال غرب به ایلام، از جنوب شرقی به کهگیلویه و بویراحمد، از جنوب به بوشهر و خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می شود. استان خوزستان از شمال و شرق توسط رشته کوه های زاگرس احاطه شده است. خوزستان شامل دو منطقه کوهستانی و جلگه ای است. (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰: ۱). به سبب برخورداری از موقعیت جغرافیایی، ژئوپلیتیک و ژئواستراتژی از موقعیت نظامی بسیار با اهمیت برخوردار می باشد

قومیت ها در استان های مرزی چهارگانه: ایران کشوری متنوع از نظر قومی است. ویژگی های متمایزکننده اقوام از یکدیگر در ایران بیشتر بر مؤلفه های زبانی و مذهبی متمرکز می شود. سکونت قومیت های ایرانی در مناطق مرزی و همجوار با کشور هم زبان خود، زمینه مناسبی را برای وقوع بحران های قومی - مذهبی و متأثر ساختن امنیت ملی کشور فراهم می آورد. امنیت شهرهای مرزی و لزوم ایجاد و حفظ آن یکی از مهم ترین مسائل هر کشور می باشد. بدون تردید داشتن مرزهای کنترل شده و مناطق مرزی بدون تنش و بحران در برقراری امنیت و اعمال حاکمیت دولت در هر کشور، نقش کلیدی و هدایت کننده ای داشته و از سوءاستفاده و دخالت دشمنان داخلی و خارجی می کاهد.

ارتش بعد از انقلاب: ارتش از ۲۲ بهمن ۵۷ تا ۲۹ فروردین ۵۸: اهم موارد قابل ذکر در این ایام به شرح زیر است.

۱. فراخوان کارکنان ارتش برای بازگشت به پادگان ها
۲. تلاش برای انحلال ارتش و یورش به پادگان ها
۳. حمله به پادگان ها و غارت
۴. تلاش برای تضعیف ارتش

۵. پیوند ارتش با مردم ...

۶. تدابیر خردمندانه امام خمینی (ره): از جمله: حمله به ارتش برخلاف مصالح مردم و اسلام است

۷. انتصاب سرلشکر محمدولی قرنی در سمت نخستین رئیس ارتش ملی اسلامی ایران

۸. اعلام روز ارتش در ۲۹ فروردین ۱۳۵۸

عوامل تضعیف ارتش بعد از انقلاب: در خصوص علل تضعیف ارتش در حوادث انقلاب و

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و شرکت صادقانه نیروهای ارتشی در غائله‌ها و آشوب‌ها به‌ویژه در منطقه‌ی کردستان لازم است به حوادث به وجود آمده دقتی داشته باشیم تا بتوانیم قضاوت کنیم، چرا در شروع جنگ تحمیلی توسط کشور عراق علیه مردم و جمهوری اسلامی ایران، ارتش آمادگی دفاع و حضور در یک جنگ تمام‌عیار را نداشت؟ وضعیت موجود ارتش در شروع جنگ، این واقعیت را می‌رساند که قبل از آغاز تجاوز ارتش عراق، آمادگی رزمی یگان‌های نیروی زمینی ارتش به کم‌تر از ۵۰ درصد تقلیل یافته بود. چون علاوه بر رها کردن کلیه امرای ارتش از خدمت و کاهش مدت خدمت سربازی کارکنان وظیفه، تعداد قابل‌توجهی از کارکنان پایور نیز بنا به درخواست شخصی یا اعمال نظر اشخاص مغرض از خدمت رها شده بودند و سازمان یگان‌ها به جهت نقل و انتقالات بی‌رویه کارکنان به‌هم‌خورده بود. آموزش‌های مصوبه نظامی تعطیل شده بود. در زمینه‌ی تجهیزات، به سبب عدم نگهداری و سرویس، بیشتر تجهیزات از حالت آماده خارج شده بود. با توجه به تشکیل شوراها و شعار ارتش بی طبقه‌ی توحیدی در ارتش و عدم اطاعت از سلسله‌مراتب فرماندهی، انضباط به‌شدت کاهش یافته بود. لغو قراردادهای تسلیحاتی و محاصره اقتصادی و عدم پشتیبانی قطعات حساس هواپیماها و تانک‌ها هم از مشکلات واحدهای ذی‌ربط بود و به‌رغم این‌همه ضعف، یگان‌هایی از نیروی زمینی در نقاط آشوب‌زده به‌منظور جلوگیری از تجزیه کشور و برقراری امنیت و آرامش، ظرف چند روز بعد از پیروزی انقلاب اسلامی درگیر مبارزه با ضدانقلاب داخلی شده بودند، به نحوی که لشکرهای ۲۸ پیاده کردستان و ۶۴ پیاده ارومیه به‌طور کامل، بیش از دوسوم لشکر ۱۶ زرهی قزوین، بیش از یک سوم لشکر ۸۱ زرهی کرمانشاه، واحدهایی از تیپ ۵۵ هوابرد و تیپ ۲۳ نوه‌د (کلاه سبزها) و ... در غرب کشور درگیر بودند. در خلال این درگیری‌ها تلفاتی به نیروی انسانی و تجهیزات رزمندگان وارد آمد که جایگزین نشد. ارتش در حالی مسئولیت تأمین امنیت داخلی و خطوط مرزی را به عهده

گرفت که پس از انقلاب، به علل و انگیزه‌های مختلف تضعیف شده بود و در اینجا به اختصار شرایط حاکم در آن زمان بیان می‌شود:

- تصفیه کارکنان ارتش و شعارهای انحلال ارتش توسط گروهک‌ها
- انجام پاکسازی‌های غیر کارشناسانه و اغلب از روی انتقام‌جویی‌های فردی
- عملکرد خودسرانه کمیته‌ها در بازداشت کارکنان ارتش، دخالت در امور داخلی و گاه‌ا انتخاب فرماندهان جدید برای یگان‌ها
- تلاش برای فروش برخی از تجهیزات مدرن ارتش
- پاکسازی و تقلیل دوره خدمت کارکنان وظیفه و موافقت با تحت فشار فرماندهان برای استعفاء یا انتقال پرسنل کادر
- کاهش قابلیت بکارگیری حدود پنجاه درصد از ارتش ۵۴۰ هزار نفری به سبب انتقال، تصفیه، استعفاء و..
- برکناری یکباره فرماندهان و مدیران رده‌های بالا ارتش
- تعدد مراکز تصمیم‌گیری در سطوح مختلف و سازمان‌های گوناگون ارتش
- بی‌اطلاعی مسئولین کشور و حتی فرماندهان انتصابی جدید از توانایی‌های بالقوه و بالفعل ارتش (گروه مؤلفان ارتش، ۱۳۹۹: ۶۱۲)

مأموریت‌های ابلاغی و عملکرد در استان‌های مرزی: بعد از پیروزی انقلاب در سال ۱۳۵۷ و با شروع درگیری‌ها و ناآرامی در اکثر مناطق کشور خصوصاً شهرها و مناطق واقع در استان‌های مرزی، مأموریت برقراری امنیت و آرامش در استان‌های مرزی و مناطق به ارتش ابلاغ شد. ارتش به‌رغم وجود محدودیت‌ها، مشکلات و نارسایی‌های درون و برون سازمانی، با بکارگیری یگان‌های سرزمینی و اعزام‌شده به مناطق موردنظر، مأموریت ذاتی خود را تا شروع جنگ تحمیلی در ابعاد مختلف از جمله هشدار و آگاهی، برقراری امنیت، اجرای عملیات پاکسازی، اسکورت محموله‌های سوخت و غذا، برقراری تأمین، مین‌برداری، عملیات مردم‌یاری، اجرای عملیات پشتیبانی و بسیاری موارد دیگر را با تعداد قابل‌توجهی شهید، جانباز و اسیر اجرا نموده است که در زیر بر اساس استان‌های مورد مطالعه به آن‌ها اشاره می‌شود. شایان‌ذکر است با شروع جنگ مأموریت ارتش خاتمه پیدا ننمود بلکه ضمن حضور در جبهه‌های جنگ با کشور عراق به مأموریت قبلی نیز کماکان ادامه داده است.

عملکرد یگان‌های نیروی زمینی ارتش در استان کرمانشاه: فعالیت معارضین از اولین

روز پس از پیروزی انقلاب، گروه‌ها و احزاب مخالف در راستای اهداف کشورهای خارجی و با حمایت آن‌ها، ایجاد آشوب و بحران‌آفرینی را در شهرکرد نشین مهاباد در استان آذربایجان غربی آغاز کردند و ناامنی‌های داخلی را به سرعت به سایر مناطق کردستان و کرمانشاهان گسترش دادند و ناامنی‌ها و آشوب‌های داخلی منطقه اورامانات در استان کرمانشاهان را در بر گرفت و کنترل حوادث از توان ژاندارمری خارج شد. گروه‌های مخالف و اشرار با پشتیبانی نیروهای عراقی ناامنی‌های زیادی را به شهرها، روستاها و پاسگاه‌های مرزی منطقه اورامانات و برخی دیگر از مناطق مرزی استان تحمیل کردند. (گروه مؤلفان ارتش، ۱۳۹۹: ۶۲۱) و برخی فعالیت‌های معارضین به صورت کلی شامل: حمله به روستاها سرقت اموال و ایجاد اختلال در جاده‌های مواصلاتی، محاصره شهر پاوه و درگیری شدید با نیروهای سپاه پاسداران و حضور سران در مناطق مرزی و ایجاد تهدید، رعب و وحشت و توزیع اسلحه و مهمات، فعالیت مستمر گروه‌های مختلف در شهرهای کرمانشاه، مریوان و سنندج، فراخوان افراد حزبی کامیاران، سنندج، عشایر محلی به پاوه و صدور قطعنامه مبنی بر عدم حضور ارتش و تشکیل شورای شهر در پاوه، زیر آتش قرار دادن سنگین خانه‌ها، مدارس، مساجد و معابر عمومی شهر پاوه و... بوده است. (همان، تلخیص ۲۱۹-۲۱۴)

عملکرد یگان‌های نیروی زمینی ارتش در استان کردستان: برخی از فعالیت‌هایی را که معارضین در مناطق کردستان داشته‌اند شامل: شورش‌های منطقه‌ای، ناامنی و تضعیف حاکمیت نظام و دخالت در امور سازمان‌های دولتی، یورش مسلحانه برای خلع سلاح و غارت مهمات و تجهیزات، وارد ساختن تلفات، خسارات و زیان‌های سنگین به یگان‌های نظامی و انتظامی، تأسیسات دولتی و مردم، ایجاد ناامنی، خشونت، ترور، اجرای عملیات روانی، استقرار در محورهای مواصلاتی حمله به پادگان‌ها بوده است (گروه مؤلفان ارتش، ۱۳۹۹: تلخیص ۲۶۳-۱۸۱)

یگان‌های نیروی زمینی بر اساس مأموریت ابلاغی فعالیت‌هایی را در جهت برقراری امنیت در استان کردستان داشته‌اند که برخی از آن‌ها در قالب کلی شامل: (۱) تصرف پادگان بانه و کنترل آن، مشارکت در پاکسازی شهرهای سقز و دیواندره، صدور اطلاعیه در برابر شایعات، شرکت در عملیات مختلف، (۲) پدافند در مرزهای بانه و مریوان، (۳) پشتیبانی آتش از رزمندگان در عملیات تهاجمی و تدافعی، انجام عملیات مشترک و مستقل در مقابله با نیروهای

ضدانقلاب ازجمله مشارکت در پاکسازی شهرهای سنندج، مریوان، شهرک ربط واقع در محور سردشت- مهاباد، بوکان، بانه و محورهای تکاب- شاهین‌دژ، بانه- سردشت، کامیاران- سنندج و ... (گروه مؤلفان ارتش، ۱۳۹۹: تلخیص ۲۶۳- ۱۸۱)، پاکسازی محورهای مواصلاتی و استقرار اولیه در نقاط حساس، تأمین محورهای اصلی، کمک در سازماندهی گردان‌های جندالله، اجرای عملیات بر نیروهای بعث عراق. (استکی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۴۲)، اجرای مأموریت‌های تدافعی، کمک به مجروحین غیرنظامی، آزادسازی، پاکسازی، کنترل و برقراری تأمین و امنیت محورها و شهرها و بازگشت نهادها و ارگان‌های دولتی، تأمین فرودگاه سنندج و مقابله با گروگان‌گیری و هواپیماربایی توسط یگان‌های گروگان نیپ ۲۳ نیروهای ویژه هوایر، کمک‌رسانی به مردم، کمک به راه‌اندازی درمانگاه‌های امداد، حفظ و تقویت روحیه نیروهای خودی (استکی و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۶۶)، پشتیبانی از عملیات رزمندگان اسلام با بالگردهای و آتشبارهای توپخانه، استقرار پایگاه‌های مراقبتی و تأمینی و پدافندی در مناطق مختلف حسب ضرورت و... بوده است. لشکر ۶۴ پیاده نیروی زمینی و سایر یگان‌های اعزامی بر اساس مأموریت ابلاغی فعالیت‌هایی را در جهت برقراری امنیت در استان کردستان داشته‌اند که برخی از آن‌ها در قالب کلی عبارتست:

۱) همکاری جهت انجام عملیات مشترک پاکسازی محورهای مواصلاتی، استقرار اولیه در نقاط حساس جاده‌های اصلی، تأمین محورهای اصلی، کمک در سازماندهی گردان‌های جندالله، انجام عملیات علیه متجاوزین بعث عراق به صورت مستقل و مشترک (استکی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۴۰)

۲) پشتیبانی آتش از عملیات، صدور اطلاعیه خطاب به مردم آذربایجان غربی، تشکیل کلاس‌های آموزشی و برگزاری مسابقات فرهنگی - ورزشی، کشف اجناس و کالاهای قاچاق، تحویل اسلحه و مهمات افراد مسلح غیرقانونی، انجام اقدامات حفاظی لازم در پادگان‌های، مقابله با شایعات، برپایی مراسم سان رژه، پشتیبانی آتش از یگان‌های رزمی، انجام فعالیت‌های مهندسی.

۳) پاکسازی و آزاد سازی محورهای مواصلاتی، جلوگیری از نفوذ ضدانقلاب به داخل شهرستان ارومیه و ترک اشراک مسلح، جلوگیری از قطع تردد و پاکسازی و انهدام مواضع اشراک به وسیله بالگردها، پاکسازی و آزادسازی پاسگاه ژاندارمری زیوه و محور سرو، آزادسازی شهر و پادگان مهاباد بر اساس طرح ریزی و هماهنگی کامل یگان‌های

عمل‌کننده در دو محور ارومیه به مهاباد و میاندوآب به مهاباد با پشتیبانی کامل نیروی هوایی (استکی و همکاران، ۲۴۱-۲۳۱) پاک‌سازی پیرانشهر و جاده‌های مواصلاتی و ارتفاعات تمرچین و شکستن حلقه محاصره و برقراری تأمین (استکی و همکاران، ۲۶۰-۲۴۱) مقابله با عناصر ضدانقلاب در سلماس و برقراری تأمین و امنیت شهر، استقرار پایگاه‌های مراقبتی و تأمینی و پدافندی و.. (استکی و همکاران، ۲۶۹)

لشگر ۸۱ زرهی و تیپ ۸۴ پیاده نیروی زمینی در خرم آباد شامل: هوانیروز، تیپ ۲۳ نیروهای ویژه هوایر (نوه‌د)، لشگر ۷۷ خراسان بوده اند و بر اساس مأموریت ابلاغی اقداماتی را برای برقراری امنیت در استان کرمانشاه داشته اند که برخی از آن‌ها در قالب کلی عبارتست:

- اجرای تعداد قابل توجهی عملیات مشترک و مستقل برای مقابله با نیروهای معارض، پاکسازی محورهای مواصلاتی، برقراری تأمین محورهای اصلی، پاکسازی محورهای مختلف با تمرکز بر شهر پاهو انهدام کمین‌های ضدانقلاب با وارد نمودن تلفات به آنان، کشف سلاح و مهمات و دستگیری نیروهای معارض، اعزام واستقرار یگان‌های رزمی در ماطق مورد نظر، درگیر شدن با نیروهای عراقی در مناطق مرزی (استکی و همکاران، تلخیص ۲۲۳-۲۱۴)

- اجرای مأموریت‌های تدافعی، انجام فعالیت‌های مهندسی، صدور اطلاعیه‌های مورد نیاز حسب ضرورت، اسکورت ستون‌های نظامی و تدارکاتی، آگاه ساختن مردم و مجامع خبری از رویدادهای منطقه، کمک در ایجاد پست‌های امدادی، اجرای آتش توپخانه در پشتیبانی از عملیات (استکی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۴۴)

- نقش هوانیروز نیز در دوره موردنظر بسیار بااهمیت بود و چنانچه از ظرفیت‌های این یگان در اجرای مأموریت‌ها بهره‌گیری نمی‌شد، علاوه بر وارد آمدن تلفات و خسارات بسیار، اجرای عملیات مختلف از جمله تأمین، پاکسازی، بازپس‌گیری، اسکورت، شکست محاصره و... با مشکلات عدیده‌ای مواجه می‌گردید و اجرای عملیات نیز بسیار طولانی می‌شد، ضمن آنکه ابتکار و خلاقیت و اتخاذ تدابیر و تصمیم‌های چاره‌ساز در زمان موردنظر قابلیت اجرایی شدن را پیدا نمی‌کرد. (اصلانی و همکاران، جلسات هم‌اندیشی، ۱۴۰۱)

• تیپ ۲۳ نیروهای ویژه هواپرد نیز از دیگر واحدهایی بود که بر اساس تخصص و با توجه به ویژگی‌های مربوطه اجرای مأموریت نموده است و بخشی از عملیات یگان‌های تیپ در قالب عمده شامل: هلی برن در شهر پاوه و نوسود و ارتفاعات صعب‌العبور برای شکستن محاصره شهر و برقراری تأمین، پاکسازی و مسدود نمودن راه‌های فرار نیروهای معارض به عراق، گشتی‌های شناسایی ورزمی، خنثی‌سازی و مین‌برداری، مردم‌یاری خصوصاً، عملیات روانی، آموزش‌های جنگ چریکی، تأمین جاده‌ای و تأمین ستون‌های خودرویی، ایجاد پایگاه‌های مراقبتی و تأمین، گشت‌های جوله، برقراری تأمین محورهای مواصلاتی و نظامی، مشاوره، هدایت، نظارت و همکاری‌های عملیاتی، آموزشی و... با یگان‌های سرزمینی به بوده است. (اصلائی و همکاران، جلسات هم‌اندیشی، ۱۴۰۱)

برخی از یگان‌های لشکر ۷۷ خراسان نیز بر اساس مأموریت‌های ابلاغی در پاکسازی جاده‌ها و روستاها، استقرار در نقاط حساس محورهای مواصلاتی و تأمین محورهای اصلی شرکت داشته‌اند. (استکی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۴۵)

یگان‌ها و عملکرد نیروی زمینی ارتش در استان آذربایجان غربی: فعالیت معارضین

در دو حوزه به شرح زیر فعالیت داشتند:

• بسترسازی برای ایجاد درگیری بین تعدادی از افسران و درجه‌داران چپ‌گرا، حضور جمعی از کارکنان چپ‌گرا در جلوی درب پادگان و خواستار تسلیم نظامیان، تهاجم‌های مسلحانه احزاب و سایر عوامل در شهر ارومیه (گروه مؤلفان ارتش، ۱۳۹۹: تلخیص ۱۹۱-۱۸۶).

• ایجاد ناامنی در سرو مرز ایران و ترکیه و به شهادت رساندن و مجروح نمودن نیروهای پاسگاه مرزی سرو، عقب‌نشینی به منطقه پیرانشهر پس از پاکسازی مهاباد و ناامن نمودن محورها، هجوم‌های پی‌درپی به پادگان پیرانشهر، به ستوه آوردن مردم منطقه پیرانشهر، مورد هجوم قرار گرفتن شهر سلماس و منبع آب، هدف آتش قرار دادن ایستگاه راه‌آهن قره‌تپه، هدف آتش قرار دادن پادگان جلدیان، تهاجم به خودرو حامل کارکنان ژاندارمری مستقر در پادگان جلدیان (همان، ۲۷۱-۲۲۵).

یگان‌ها و عملکرد نیروی زمینی ارتش در استان خوزستان: فعالیت معارضین و

نیروهای عراق پس از پیروزی انقلاب اسلامی، عوامل نفوذی بیگانه و افراد ضدانقلاب با استفاده از تفاوت زبانی موجود و تأکید بر مسئله قومیت، به اقدام‌های تحریک‌آمیز در بین شهروندان عرب‌زبان استان خوزستان مبادرت ورزیدند و با ایجاد ناامنی و آشوب، بحران‌های متعددی را در برخی از مناطق استان به وجود آوردند. گروه‌های افراطی و برخی از رهبران عرب چپ‌گرا نیز با حمایت مالی و تسلیحاتی حکومت عراق، مرکزی به نام کانون فرهنگی خلق عرب... را تشکیل دادند. (گروه مؤلفان ارتش، ۱۳۹۹: ۶۳۴-۶۳۲)

یگان‌های پشتیبانی رزمی استان‌های مورد مطالعه در این تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

- یگان‌های توپخانه در منطقه عملیاتی شمال غرب: واحدهای توپخانه یگان‌های سرزمینی و اعزامی در استان‌های چهارگانه مرزی بر اساس مأموریت‌های ذاتی کمک مستقیم، تقویت، عمل کلی تقویت و عمل کلی برای یگان‌های پشتیبانی شونده به‌گونه‌ای عملکرد داشتند که ضمن پوشش اهداف عملیات، تأثیر منفی بر روی مردم غیرنظامی و بومی نداشته باشد. سلاح‌های توپخانه فقط در مواقعی که لازم بود به‌صورت تک لوله‌ای و نقطه زنی مورد بهره‌برداری قرار می‌گرفت و هرگز به‌صورت آتش انبوه و آن‌هم به مناطق مسکونی و محورهای منتهی به آن مورد استفاده قرار نمی‌گرفت. (گروه مؤلفان ارتش، ۱۳۹۹: ۶۳۴-۴۱۹)
- یگان‌های مهندس: عملکرد یگان‌های مهندسی بسیار گسترده بوده است و نمونه‌هایی از فعالیت آنان شامل: ایجاد و برداشت سد موانع، ایجاد معبر در میادین مین و تله‌های انفجاری، کشف و خنثی‌سازی مین، احداث خاکریز، سنگر، پناهگاه، شبکه‌های خاردار و راه و حفظ مواصلاتی، روانه کردن پل و برقراری ارتباط روستاها، عملیات برف‌روبی و ترمیم جاده‌های نظامی و تسطیح و شن‌ریزی، شناسایی بهترین راه و معبر برای تردد پایگاه‌ها و پاکسازی جاده و... می‌باشد (گروه مؤلفان، ۱۳۹۹: تلخیص ۴۰۳-۳۹۴).
- عملکرد یگان‌های مخابرات در سطح گسترده براساس پایداری و امن بودن مستمراً انجام شده است و نمونه‌هایی از فعالیت‌ها شامل: برقراری امکانات ارتباطی از بالاترین رده تا پایین‌ترین رده، پیک منظم موتوری، رادیو تلگرافی و رادیو تله‌تایپی،

سوئیچینگ، مرکز تلفن، خدمات پیک، بیسیم‌های برد کوتاه، فراهم ساختن شرایط برقراری ارتباط ناحیه ژاندارمری، شهربانی استان‌ها با شبکه رادیویی لشگر، تأمین نیازهای ارتباطی و مخابراتی، رفع نارسایی‌ها و مشکلات ارتباطی و... می‌باشد.

- نیازمندی‌های آمادی و پشتیبانی و سایر خدمات یگان‌ها در منطقه شمال غرب، علاوه بر پشتیبانی‌های سازمانی، به‌وسیله فرماندهی و پشتیبانی منطقه یک از طریق دو آمادگاه ۵۱۱ و ۵۱۲ در مراغه تهیه و تأمین می‌شد. در منطقه شمال غرب به دلیل محاصره پادگان‌ها و بسته بودن جاده‌ها و محورهای مواصلاتی و نیز امکانات بسیار محدود بیمارستانی در شهرها و سایر مناطق در صورت مجروح شدن کارکنان پایور و وظیفه، برخی از آنان در اثر شدت جراحات وارده یا به شهادت می‌رسیدند یا دچار نقص عضو و معلولیت می‌شدند و یا در شرایطی که مقدور بود به‌وسیله بالگردهای هوانیروز به بیمارستان‌های ارتش یا دولتی در مناطق امن تخلیه می‌شدند. (اصلائی و همکاران، ۱۴۰۲: جلسات هم‌اندیشی)

عملکرد نیروی هوایی و پدافند هوایی در سال ۱۳۵۸ و ۱۳۵۹: به‌طور کلی از آغاز تا

پایان سال ۱۳۵۸ مجموعاً تعداد ۱۳۰۶۸ سورتی پرواز عملیاتی، تاکتیکی، آموزشی، آزمایشی و رزمی توسط انواع مختلف وسایل پرنده‌ی نه‌جا به ثبت رسیده است. (موسوی، ۱۳۹۶، ج ۱: ۴۵۵)

صنعت هوایی نظامی به عنوان یکی از مهمترین موثلفه‌های توان نظامی و دفاعی در سطح جهان یکی از نخستین بخشی بود که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با شدیدترین تحریم‌های آمریکا روبرو شد و از آنجایی که این صنعت پیش از انقلاب وابستگی شدیدی به خارج از کشور و حضور مستشاران در ایران داشت، تمام برآوردها به این سمت بود که هواپیماها و جنگنده‌های نیروی هوایی ارتش به زودی از چرخه عملیاتی خارج خواهند شد. نیروی هوایی ارتش اولین سازمانی در ایران بود که به دنبال شدت گرفتن تحریم‌ها آمریکا علیه ایران، اقدام به تأسیس تشکیلاتی بنام جهاد خودکفایی برای تولید قطعات هواپیما کرد و پس از آن حضرت آیت الله خامنه‌ای در زمان ریاست جمهوری خود، ضمن تأیید این ابتکار دستور تشکیل سازمان‌های مشابه را در سایر نیروها صادر کردند.

اولین فعالیت‌های جهاد خودکفایی نه‌جا، عملیاتی نگه داشتن هواپیماهای خود در طول جنگ تحمیلی هشت ساله بود که با توجه به آسیب‌های ناشی از عملیات رزمی شامل تعمیرات

و بازسازی می‌شد. همچنین شکل گرفتن نهضت قطعه سازی باعث شد تا جنگنده‌های نیروی هوایی ارتش در طول دوران دفاع مقدس هیچگاه به خاطر نبود ریز قطعات زمین گیر نباشند.

در بیان کلی عملکرد نیروی هوایی از ابتدای سال ۱۳۵۹ تا شروع جنگ تحمیلی شامل: شناسایی و پشتیبانی نزدیک هوایی، مأموریت ترابری تاکتیکی هوایی و حمل مجروح، آماده‌باش پایگاه‌های هوایی، حمل تجهیزات و نیرو، ترابری مسئولین مملکتی، پرواز برای نمایش قدرت، اعزام گروه ناظر مقدم و انجام پروازهای عکسبرداری، انجام پروازهای گشت شناسایی و اسکرامل، پرتاب فیلر، حمل مهمات سبک و سنگین، حمل دارو و برانکارد، بی‌سیم و رزمنده، درگیری با هواپیمای ناشناس، بمباران مواضع آشوبگران، افزایش پروازهای گشت دریایی و ترابری، حمله هواپیماهای نهاجا و افراد مسلح غیرقانونی، ترابری کارکنان، حمل نیرو و تجهیزات و دارو در تمام نقاط کشور، ترابری اعضای سپاه پاسداران به کلیه نقاط درگیر، کنترل و مراقبت پروازی، حمل پیکر شهدا و زخمی‌ها، ترابری کارکنان سایر ارگان‌ها دولتی، برقراری پوشش هوایی شبانه، انجام پدافند هوایی، اطلاع احتمال حمله هوایی عراق، دفع تجاوز فروند هواپیمای جنگنده عراقی و رهگیری، کشف تجاوزهای هوایی کشور همسایه شمالی (شوروی سابق) در سامانه راداری و انجام پرواز اسکرامل، تشکیل چندین مرکز پشتیبانی مستقیم آتش هوایی (دسک) در کنار مراکز فرماندهی درگیر، شکستن محاصره و هجوم آشوبگران به ستون های نظامی اعزامی به منطقه غرب کشور، استقرار یک دستگاه سامانه پدافند هوایی در جماران (همان: ۶۱۵) وارد آمدن خسارات زیاد به نیروها و تجهیزات و تأسیسات نیروهای بعث عراق و نیروهای معارض بوده است (موسوی، ۱۳۹۶، ج ۱: ۵۶۳-۵۶۲)

عملکرد نیروی دریایی: با شروع جنگ ایران و عراق، نیروی دریایی ارتش در برابر تهاجم نیروهای عراق غافلگیر نگردیدند، بلکه در هفتم آذرماه ۱۳۵۹ با عملیات مروارید و انهدام سکوهای نفتی البکر، الامیه و همزمان غرق شدن ناو پیکان، محاصره کامل دریایی بنادر بصره، فاو، ام‌القصر، محروم نمودن کامل و تا پایان جنگ به نبرد به هواپیما و بالگردهای دشمن در دریا پرداخت؛ و در مدت هشت سال جنگ، نیروی دریایی ده هزار فروند کشتی تجاری را به بنادر ایران اسکورت نمود که در این بین تنها چندصد فروند آن‌ها مورد اصابت موشک‌های هواپیمای دشمن قرار گرفتند که کارنامه بسیار درخشانی در جنگ‌های دریایی قلمداد می‌گردد و از سویی امنیت خطوط مواصلات دریایی خلیج فارس، دریایی عمان و شمال اقیانوس هند را

همواره برقرار نمود. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، این نیرو به سبب ماهیت و مأموریت ذاتی خود در استان‌ها و مناطق دریایی استقرار داشت و در دوره زمانی موردنظر دارای عملکردی به شرح زیر بوده است. حفاظت و تأمین دریایی از خرمشهر تا خور موسی، پاکسازی و خلع سلاح شورشیان جنوب غرب کشور، پشتیبانی و شناسایی، تشدید مراقبت‌های لازم، در کنار نیروهای مردمی بودن و حوادث مرزی ایجادشده توسط عراق و خلق عرب، درگیری تکاوران در مرز شلمچه تا ارونند کنار با نیروهای بعثی، اجرای گشت‌های دریایی، آمادگی، مراقبت از مناطق، حضور تکاوران منطقه دوم بوشهر در خرمشهر و تقویت پاسگاه‌های مرزی، جابجایی شناورهای بزرگ از خرمشهر به بندر امام خمینی (ره)، انجام مراقبت‌های دقیق، انتقال ناوهای کلاس بایندر کلاس بندر به بندر امام خمینی (ره)، گشت در ارونردود، اجرای عملیات گشت دریایی از خور موسی تا دهانه ارونردود، آماده‌باش کامل منطقه سوم دریایی خرمشهر، سازماندهی و هماهنگ کردن عملیات پدافند ساحلی در کرانه ارونردود، حمایت سه فروند کشتی تجاری و سه فروند لایروب ایرانی برای خروج از ارونردود (گروه مؤلفان ارتش، تلخیص ۶۰۹-۶۰۲)، مشارکت و همکاری با لشکر ۹۲ زرهی در محاصره سازمان سیاسی خلق عرب و قانون فرهنگی خلق عرب و اعاده امنیت به شهر خرمشهر، درگیری با افراد مسلح سازمان خلق عرب (همان ۶۳۵) اجرای گشتی‌های شناسایی و مراقبت منطقه‌ای در نوار مرزی، مشارکت و همکاری همه‌جانبه پایگاه دریایی خرمشهر در امداد رسانی، جابجایی، اسکان و توزیع نیازمندی و مواد غذایی در سیل (اصلانی و همکاران، جلسات هم‌اندیشی: ۱۴۰۱)، سرانجام ارتش جمهوری اسلامی ایران با لطف و عنایت خداوند با تقدیم ۵۷۲ نفر شهید و ۴۲۵ نفر جانباز (جمعاً ۹۹۷ نفر) افسر، درجه‌دار، کارمند و سرباز آرامش و امنیت کامل را در مناطق آشوب‌زده کشور، به‌ویژه کردستان در پایان بیست‌ماهه برقرار نمود. (گروه مؤلفان ارتش، ۱۳۹۹: ۶۶۲)

روش‌شناسی تحقیق

نوع تحقیق - کاربردی و روش تحقیق توصیفی و در قالب موردی - زمینه‌ای بوده است که درواقع نوعی آمیختگی است و محیط پژوهش: جلسات هم‌اندیشی، جلسات خبرگی و میزهای تخصصی الف - جامعه آماری حدود ۷۵ نفر از فرماندهان و کارکنان آجا می‌باشند (۱۵ نفر برای مصاحبه و ۶۰ نفر برای پرسشنامه) که یگان‌های تابعه و یا تحت امر آن‌ها توانسته‌اند از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تا آغاز جنگ تحمیلی (۱۳۵۹-۱۳۵۷) با

عملکرد خود در تأمین امنیت استان‌های مرزی آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه و خوزستان نقش‌آفرینی نمایند. روش نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس می‌باشد تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق به صورت کیفی بر اساس تحلیل محتوا، کمی شامل توصیفی و استنباطی و آمیخته بر اساس مقایسه و قضاوت بوده است. مشخصات در نظر گرفته شده برای افراد جامعه آماری به شرح زیر می‌باشد:

سابقه حضور در مناطق عملیاتی استان‌های موردنظر در بازه زمانی تعیین شده، حضور و یا فرماندهی یگان عمل کننده، برخوردار از قابلیت روایت‌گری و دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر در زمان فعلی.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

توجه باینکه در این تحقیق تجزیه و تحلیل آمیخته، مقایسه و قضاوت بر اساس تجزیه و تحلیل کیفی و کمی مربوط به نقش عملیاتی و عملکرد بوده است. و مبنای نتیجه‌گیری نیز می‌باشد، بنابراین تجزیه و تحلیل آمیخته دو تجزیه و تحلیل دیگر را پوشش داده و به شرح زیر مورد استفاده قرار گرفته است.

(۱) در تجزیه و تحلیل کیفی مشخص شد: ارتش برای عملکرد مطلوب در این سطح، بر اساس نقش‌هایی عمل نموده است که برگرفته از سیاست نظامی، عقاید و نظریه‌های نظامی مورد توجه و نیز توان و آمادگی بوده است این نقش‌ها شامل بازدارندگی، پدافندی و آفندی می‌باشد. عملکرد نیروهای سه‌گانه ارتش در این سطح برای عملیاتی نمودن سیاست‌ها و راهبردهای موردنظر ارتش و نیز ایجاد حلقه واسط بین سطوح راهبردی و تاکتیکی و چارچوب راهنما برای سطح تاکتیکی بوده است.

(۲) در تجزیه و تحلیل توصیفی مشخص شد:

- ۹۵ درصد از پاسخ‌دهندگان میزان اهمیت نقش‌های عملیاتی را خیلی زیاد دانسته‌اند.
- ۸۱.۱۱ درصد از پاسخ‌دهندگان عملکرد ارتش را در نقش عملیاتی بازدارندگی بسیار خوب دانسته‌اند.
- ۸۲.۲۲ درصد از پاسخ‌دهندگان عملکرد ارتش را نقش عملیاتی پدافندی بسیار خوب دانسته‌اند.

• ۸۶.۶۷ درصد از پاسخ‌دهندگان عملکرد ارتش را در نقش آفندی بسیار خوب دانسته‌اند. شایان ذکر است اختلاف چندانی در وضعیت هیچ‌یک از نقش‌ها و عملکردهای سطح عملیاتی وجود ندارد.

(۳) قضاوت: مقایسه تجزیه و تحلیل کیفی و کمی انجام‌شده دلالت بر آن دارد که اهمیت نقش‌های عملیاتی خیلی زیاد و عملکرد ارتش برای برقراری تأمین امنیت استان‌های چهارگانه مرزی از ابتدای انقلاب تا شروع جنگ تحمیلی بسیار خوب ارزیابی شده است.

نتیجه‌گیری

از جمع‌بندی تجزیه و تحلیل کیفی و کمی انجام‌شده، نتایج بررسی بر اساس اهداف تحقیق به شرح زیر می‌باشد: تعیین نقش‌های عملیاتی ایفاء شده و عملکرد ارتش در برقراری تأمین امنیت استان‌های مرزی چهارگانه در سال‌های ۱۳۵۹-۱۳۵۷ نیروهای سه‌گانه با مورد توجه قرار دادن نقش‌های بازدارندگی، پدافندی و آفندی در این سطح که دارای اهمیت خیلی زیاد می‌باشند، عملکرد بسیار خوبی را به شرح جدول زیر داشته‌اند که هر کدام منجر به ایجاد، حفظ و تقویت امنیت شده است.

نقش عملیاتی	عملکرد
بازدارندگی	رژه و نمایش اقتدار نیروی زمینی ارتش در شهرها و مناطق
	رژه و نمایش اقتدار نیروی هوایی ارتش بر فراز شهرها و مناطق
	رژه و نمایش اقتدار نیروی دریایی ارتش در مرزهای مشترک دریایی با کشور عراق
پدافندی	پدافند مقتدرانه در مرزهای زمینی کشور خصوصاً مرز مشترک با کشور عراق
	پدافند مقتدرانه لایه به لایه و گسترده از مرزهای هوایی کشور خصوصاً مرز مشترک هوایی با عراق
	پدافند مقتدرانه از مرزهای دریایی کشور خصوصاً مرز مشترک دریایی با کشور عراق
	ایجاد شبکه‌های امن و پایدار و اثربخش مخابراتی با ظرفیت‌های گوناگون
	ایجاد و احداث استحکامات لایه‌ای مورد نیاز شهری و منطقه‌ای
آفندی	تعاملات برون‌سازمانی با دستگاه‌ها و نهادهای حاکمیتی استان
	تعقیب اشرار، قاچاقچیان و نیروهای مقابل با تجهیزات زمینی و بالگردها تا آن‌سوی مرزهای مشترک زمینی با کشور عراق
	شناسایی‌های مستمر و گسترده زمینی تا آن‌سوی مرزهای مشترک زمینی با کشور عراق
	شکستن دیوار صوتی بر فراز شهرها و مناطق ناامن
	شناسایی‌های مستمر و گسترده هواپیماهای شناسایی تا آن‌سوی مرزهای مشترک هوایی با کشور عراق
	تعقیب اشرار، قاچاقچیان و نیروهای مقابل با هواپیماهای جنگنده نیروی هوایی تا آن‌سوی مرزهای مشترک هوایی با کشور عراق
	شناسایی‌های مستمر و گسترده تا آن‌سوی مرزهای مشترک دریایی با کشور عراق

پیشنهاد

- (۱) تشکیل جلسات هم‌اندیشی و کنفرانس‌های دوره‌ای برای شفافیت نقش‌ها، عملکردها و مستندسازی
- (۲) تشکیل کارگروه‌های تحقیقاتی مرتبط با نقش‌ها و عملکردهای استخراج‌شده برای شفافیت ویژگی‌ها، نکات برجسته، کمبودها و نارسایی‌ها با تأکید بر عملیات پدافند و توسعه داخلی

منابع

- آبراهامیان، یرواند، (۱۳۷۷). ایران بین دو انقلاب، ترجمه: احمد گل محمدی، محمدابراهیم فتاحی، تهران، نشر نی،
- استکی، جواد، (۱۳۹۴). تدوین راهبرد امنیت پایدار در منطقه شمال غرب کشور مبتنی بر تحلیل عوامل ژئوپلیتیکی " دانشگاه عالی دفاع ملی (رساله دکترا) تهران
- رزم آرا، حاجعلی، فرهنگ جغرافیائی ایران (آبادیها)؛ جلد ۴: استان ۳ و ۴ آذربایجان، انتشارات سازمان جغرافیایی کشور، انتشارات دایره جغرافیائی ستاد ارتش، تهران، ۱۳۳۰
- راستی، عمران و رحیمی، محمد، امنیت و توسعه در غرب آسیا از منظر مدل محور- پیرامون: مطالعه موردی مناطق
- خرمشاهی بهاءالدین، (۱۳۷۰). قرآن پژوهی: هفتاد بحث و تحقیق قرآنی، چاپ دوم، نشر مشرق، تهران
- عاقلی باقر، اقبال آشتیانی عباس، (۱۳۸۹). تاریخ ایران پس از اسلام: از صدر اسلام تا انقراض قاجاریه: دوره پهلوی، چاپ هفتم، نشر نامک، تهران
- عزتی، عزت الله، میرزایی پور، هوشنگ، (۱۳۹۰). بررسی مناطق مرزی استان کرمانشاه با عراق و نقش آن در اهداف استراتژیک ایران، فصلنامه نگرش های نو در جغرافیای انسانی، شماره ۱۲ پاییز،
- گروه مؤلفان، ارتش از انقلاب تا دفاع مقدس، انتشارات دانشگاه قرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۱۴۰۰
- مختاری، حسین، (۱۳۸۵). تحلیل نقش تصمیم گیری های حکومتی در توسعه یافتگی سرزمین، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران
- حجت اله جهانی راد، نقش نیروی دریایی راهبردی در تأمین امنیت مرزهای دریای عمان. «پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی».
- مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان خوزستان، (۱۳۹۱). (www.Sabteahval.khz.ir)
- مرکز آمار ایران (www.amar.org.ir)، سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵ - تقسیمات کشوری
- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، در جلسه مهم سران ارتش در ۲۲ بهمن ۵۷ چه گذشت؟
- مرکز آمار ایران (www.amar.org.ir). سرشماری نفوس و مسکن ۶۹۱۰ - تقسیمات کشوری
- همشهری آنلاین، (۱۳۹۹). آشنایی با تاریخچه نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران،
 - The Islamic Republic of Iran Air Force – IRIAF History
 - Oxford, ۱۹۹۷
 - The Islamic Republic of Iran Air Force
 - kokpari, ۲۰۰۷